

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Bağdatlı Abdurrahman Efendi

BREZİLYA'DA İLK MÜSLÜMANLAR

-Brezilya Seyahatnâmesi-

KITAREVİ

Ücretsiz PDF Kitap Arşivi - <https://rantey.org>

KİTABEVİ • 23

Deniz Seyahatnâmeleri • 1

Kapak

Minyatür

İç Düzen

Bidaye

Baskı ve Cilt

Çalış Ofset

Davutpaşa Caddesi No:8

Topkapı - İstanbul

İstanbul, Ocak 2006

2. Baskı

ISBN 975-6403-76-4

© **KİTABEVİ** Çatalçeşme Sk. No: 54 / A Cağaloğlu-İSTANBUL

Tel: (0212) 512 43 28 -511 21 43 • Faks: 513 77 26

Bağdatlı Abdurrahman Efendi

Brezilya'da İlk Müslümanlar (Brezilya Seyahatnâmesi)

Çeviren
Antepli Mehmed Şerif

Hazırlayan
N. Ahmet Özalp

KİTABEVİ

İÇİNDEKİLER

Gezi Kitapları: Uzakların Çağrısı • 7
Sunuş • 11
Çevirmenin Önsözü • 15
Sözbaşı • 17
Müslümanlarla Tanışmamız • 19
Amerika'daki Siyahîler • 21
Evlerine Gidiyorum • 23
Kumandanın Korku ve Endişesi • 25
Müslümanlar Kumandandan Bir Adam İstiyorlar • 27
Kumandan Kalmama İzin Veriyor • 28
Müslümanlara Ders Vermeye Başlıyorum • 30
İslâm'la Şereflenenler • 32
Müslüman Olanların Eski Dinleri • 34
Kur'an Getirtiyorum • 35
Oruç ve Diğer Bazı Durumlar • 36
Tercüman Yahudi Olduğunu İtiraf Ediyor • 37
Kabile Reisleri • 39
Müslümanların İçkiyi Terk Etmeleri • 40
Bazı Garip Halleri • 41
Müslümanların İnançlarını Gizlemeleri • 43

Rio de Janerio •	46
Bazı Meyveleri •	48
Brezilya'dan Güney Amerika'ya Uzanan Orman •	50
Amerika Yerlileri •	52
Rüyâm Gerçekleşiyor •	54
Ebaiye Kenti •	56
Ebaiye Müslümanları •	58
Marnempugo Kenti •	60
Marnempugo Müslümanları •	61
Bazı Garip Durumlar •	63
Elmas Kenti Luğabiryanti •	65
Yurduma Dönüyorum •	67
Lizbon •	68
Kurtuba •	69
Cebel-i Tarık •	70
Tanca •	71

Gezi Kitapları: Uzakların Çağrısı

*“Yeryüzünde dolaşmayacaklar mı
ki, anlayacak kalpleri ya da
duyacak kulakları olsun?”*

Kur'an

İnsanoğlunun yeryüzü hayatı bir sürgünle, diğer bir deyişle, zorunlu bir yolculukla başlar. Ne ki, bu dünya hayatı boyunca, yitirdiği cenneti bir türlü unutamaz. Hiç sökülmemecesine yüreğine yerleşen, ruhunun en derinlerinden kendini hep duyumsatan yitirmiş cennet özlemi, onu, hep bu mutluluklar ülkesini aramaya, dolayısıyla hep yolculuğa yöneltir.

Büyük usta Necip Fazıl'ın, “sema, deniz ve yeri, çepeçevre, iklim iklim dolaşmaya, gezmeye” çağırdığı şiirinde “dolaşma ve gezme” eylemini “kalp”le ilişkilendirmesi bir raslantı değildir. “Gezme, dolaşma” bir sonuçsa, bunu gerektiren “kalp”tir, kalbin çağrısıdır. Bu çağrı öylesine güçlüdür ki, insanoğlu kolay kolay bağlanıp kalamamıştır bir yere.

Bu nedenle, “Seyahatin Kültür Tarihi”ni yazan Löschburg'un, “Seyahatin tarihi, insanlığın tarihidir; bir parça dünya tarihidir.” yargısına katılmamak mümkün değildir. Hatta şöyle bile denilebi-

lir: İnsanlığın tarihi, onun yeryüzündeki yolculuklarının tarihidir. Bu yargı da, en az birincisi ölçüsünde örtüşür gerçekle. Çünkü, tarihin konuları arasına girebilecek önemdeki tüm bireysel ve toplumsal hareketler ya bir yolculukla birlikte yürümüştür ya da bir yolculuğu gerektirmiştir.

Gerçek gezginler salt gezmek, görmek, öğrenmek, meraklarını gidermek amacıyla yollara düşenlerdir. Bunlar, “kalp”lerinin çağrısına, Necip Fazıl’ın diğer bir şiirinde tanımladığı gibi, “içteki bu azgın dâvet”e uyma yürekliliğini gösterebilen kimselerdir. “Şefaât ya Resulallah!” diyecek yerde, “Seyahat ya Resulallah!” diyen Evliya’mız, bu tür gezginlerin tipik örneğidir. Onun sözcük seçimini belirleyen de, sıradan bir dil sürçmesi değil, gerçekte, içinden gelen “azgın dâvete” uyma istek ve eğilimidir.

Ne ki, insanı yollara düşüren başka nedenler de vardır. Hac gibi dinsel, elçilik gibi resmi görevler, savaşlar, ticaret ve keşif gezileri, bu nedenlerin en başında gelenlerdir.

Nedeni ne olursa olsun, insanlar, yolculuk süresince yaşadıklarını, gördüklerini, öğrendiklerini diğer insanlarla paylaşma gereğini duymuşlar ve ortaya gezi yazıları. Seyahatnâmeler çıkmıştır. Bu nedenle, yazı türlerinin çoğundan daha eskidir. Hatta, Löschburg’u izleyerek şöyle de söyleyebiliriz: “Gezi yazısı, edebiyatın kendisi kadar eskidir.” Sözlü geleneği de göz önüne alırsak, yolculuk anlatımının çok daha eskilere gittiğini de görürüz.

Günümüze beşbin yıl öncesinden ulaşan Gılgamış efsanesi, dünyanın en eski seyahatnâmesi sayılabilir. Çünkü Uruk Kralı Gılgamış’ın, ülke ülke dolaşarak ölümsüzlüğü arayışını hikâyeye eder. Dünyanın bilinen en eski seyahatnâmesi, Mısır Kraliçesi Haçepsut’un M. Ö. 1482-1481’deki ticarî amaçlı Punta seferini anlatır. Herodot’un ünlü Tarih’i (M. Ö. 500), siyasal olaylar kadar, yolculukları sırasında edindiği bilgileri, gözlemlerini, derlediği söylenceleri de içerir. Eski Türk efsanelerinde de yolculuk önemli bir yer tutar. İslâm kültürünün en görkemli anlatılarından biri olan Binbir Gece Masalları, bir gezi kitabı olarak da okunabilir. Çünkü, masal-

ların önemli bir bölümü, yolculuklar sırasında yaşanan serüvenleri anlatır; çoğu masalın kahramanları da, çeşitli nedenlerle dünyanın bir ucundan diğerine gidip gelirler.

Kitabevi Yayınları, “deniz seyahatnâmeleri dizisi”yle, öncelikle kültür ve edebiyatımızın ihmal edilen bu alanına ilişkin önemli kitapları yeniden kazanmayı, onlara yeniden işlerlik kazandırmayı amaçlıyor. Bu kitapların, uzak ve gizemli ülkelere duyduğumuz yakıcı özlemi, çıldırtıcı merakı belli ölçülerde yatıştırarak içimizden gelen azgın çağrıya dolaylı bir karşılık olacağını ve önümüzde, gizemli dünyalara giden yollar açacağını umuyoruz.

Kitabevi

Sunuş

Brezilya Seyahatnâmesi, bir Osmanlının, varlığından o güne kadar haberdar olunmayan bir dünyayı keşfinin ve bu dünyayı yeniden biçimlendirme çabalarının hikâyesidir.

Hikâye, tam yüz kırk yıl önce, iki Osmanlı savaş gemisinin Basra Körfezi'ne giderken fırtınaya yakalanarak Amerika kıtasına, Brezilya sahillere sürüklenmesiyle başlar. Hikâyenin kahramanı Bağdatlı Abdurrahman Efendi, bu gemilerden birinin imamıdır.

Abdurrahman Efendinin görev yaptığı gemi, Rio de Janerio limanına girince, halkın büyük ilgisini çeker. Kitaplarında “yam-yam” oldukları yazılan Osmanlıları görmek için akın akın limana gelen halk arasında Afrika kökenli insanlar da vardır.

Bu beklenmedik tanışma, genel bir şaşkınlık uyandırır. Brezilyalılar, Osmanlıların yamyam olmadıklarını görerek şaşırırlar. Osmanlılar, bu uzak ülkede Müslümanların da yaşadıklarını öğrendiklerinden hayrete düşerler. Afrika kökenlilerin şaşkınlıkları ise iki kat fazla olmuştur. Çünkü siyahîlere özel bir din saydıkları İslâm'ın, Osmanlıların da inancı olduğunu görmüşlerdir.

Siyahîler, meraklarını gidermek için daha yakından ilgilenirler Osmanlılarla. İlmiye sınıfına özgü giysileriyle dikkat çeken Abdur-

rahman Efendiye daha da özel bir ilgi gösterirler. Müslüman olarak yaşamalarına izin verilmediğinden Hristiyan gibi görünmek zorunda bırakılan bu insanlar, inançlarını yüzyıllar boyunca gizli biçimde sürdürmüşlerdir. Ancak içinde bulundukları şartlar nedeniyle gerçek İslâm'dan uzaklaşmışlardır. Öyle ki, kendisini bir Müslüman olarak tanıtan Mağribli bir Yahudi, İslâm'ın kurallarını canı istediği gibi değiştirebilmekte ve yine de bu insanları kendisine inandırabilmektedir.

İlk görüşmelerinden sonra Abdurrahman Efendinin İslâm konusundaki bilgisini gören siyahîler, ondan, yanlarında kalarak kendilerine İslâm'ı öğretmesini isterler. Abdurrahman Efendi, gemi komutanıyla bir durum değerlendirmesi yaparak bu isteği kabul eder.

Gemisinden ayrılarak siyahîlerin arasında yaşamaya başlayan Abdurrahman Efendi, burada yıllarca süren kapsamlı bir tecdit çalışması yürütür. Siyahîlerin yaşamakta olduğu önemli merkezleri dolaşarak yürüttüğü bu uzun ve yorucu çalışmalardan sonra bir gün, içinde kaban sıla özlemine dayanamayarak İstanbul'un yolunu tutar. Bu arada Brezilya Seyahatnâmesi'ni oluşturan hikâyesini yazmayı da ihmal etmez.

Afrikalı insanın on altıncı yüzyıldan başlayan Brezilya serüveni bilinmekle birlikte, zamanla ülke nüfusunun üçte ikisine ulaşan sayılarına karşın kültürel kimlikleri özenle gözlerden saklanır. Yazılı kaynaklarda bugün bile Brezilyalıların yüz elli milyona yaklaşan sayılarıyla dünyadaki en büyük Katolik topluluğu oluşturduğu vurgulanmaktadır. Oysa bugün ülke nüfusunun en az yarısını oluşturan Afrika kökenli insanların önemli bir bölümü Müslüman'dır.

Brezilya Seyahatnâmesi küçüklüğüne karşın, varlığı hâlâ resmen kabul edilmeyen Brezilya Müslüman toplumunun tarihsel serüveninin bir dönemine ışık tutması nedeniyle ilginç bir eserdir; bu gerçeğin neredeyse tek yazılı belgesi niteliğini taşıması bakımından, o ölçüde de önemlidir.

Yapıtın ağır dilini, ilk basımından (1288/1871) yüz kırk yıl sonra gerçekleştirilen bu yeni yayımında, her okurun kolaylıkla anlayabilmesi amacıyla güncelleştirdik. Adına da içeriğine uygun olarak *Brezilya'da İlk Müslümanlar* başlığını eklemeyi uygun bulduk. Dili güncelleştirirken özellikle, artık kullanılmayan, günümüzdeki karşılıklarına ulaşamadığımız yer adlarının yazımında yanlış yapmış olabiliriz. Bunlar için hoşgörünüze sığınıyoruz.

N. Ahmet ÖZALP

Çevirmenin Önsözü

Bismillahirrahmanirrahim

Akıl ve anlayışımızı İslâm'ın güzel kumaşıyla süsleyen ulu ve yüce Tanrı'ya sonsuz şükür ve övgü. Sonsuz esenlik ve mutluluk dileği de doğru ile yanlış ayırt eden dinin kurallarını bildirerek bizlere mutluluk yolunu gösteren yüce Elçi'ye ve soylu yakınları ile arkadaşlarına.

Yakın zamanlara kadar, Amerika kıtasında Müslümanların bulunduğu hakkında hiçbir bilgimiz yoktu. Ancak bundan beş-altı yıl önce, Ümid Burnu yoluyla Basra'ya gönderilmiş olan iki Osmanlı savaş gemisi, yolculuk sırasında Amerika ülkelerinden Brezilya'ya uğrayınca, gemidekiler, rastlantı sonucu, orada bir hayli Müslüman bulunduğunu öğrenmişlerdi.

Andığımız gemilerin imamı olan Bağdatlı Şeyh Abdurrahman Efendi, o zaman, Brezilyalı Müslümanların ısrarlı istekleri üzerine, deniz kuvvetlerindeki imamlık görevinden ayrılarak salt yüce Tanrı'nın hoşnutluğu için orada bir-kaç yıl kalmış ve onlara temel dini bilgileri öğretmeye çalışmış, daha sonra Dersaadet'e dönmüş ve Brezilya Müslümanlarının sayı ve durumları hakkında yararlı bilgiler veren Arapça bir seyahatnâme yazmıştır.

Herkesçe bilindiği gibi, İslâm'ın parlak güneşi önce Asya kıtasında doğarak çevresini aydınlatmış, çok geçmeden Afrika, Avrupa

ve Okyanus adalarına yayılmıştı. Şimdi, bir-kaç yüz yıldan beri Amerika'ya da geçmiş olduğu anlaşıyor. Buna göre, dünyanın beş kıtasının tümünde de Müslümanlar mevcuttur. Son araştırmalara göre, Okyanus adalarının pek çoğunda ve özellikle Afrika'nın iç taraflarında, Ümit Burnu'nda, Çin'de ve Kuzey Kutbu taraflarında sayısız Müslüman bulunmaktadır. Ama aralarındaki uzaklık nedeniyle, çeşitli Müslüman toplumlar birbirleriyle ilişki kuramıyor; hatta kimileri birbirinin varlığından bile habersiz bulunuyorlar. İslâm'ın merkezinden çok uzak olmaları yüzünden, bu toplumların bir çoğunun inançlarında da, belli ölçülerde bozulmalar olmuştur. Bunlar arasında bulunan Ümit Burnu Müslümanları için, görülen ihtiyaç üzerine, bundan sekiz yıl önce, Osmanlı yönetimi tarafından Ebu Bekir Efendi görevlendirilerek gönderilmişti.¹

¹Yukarıda belirttiğimiz gibi, biz, Brezilya Müslümanlarının durumu hakkında bilgi sahibi olmadığımız gibi, yazar Abdurrahman Efendinin bildirdiğine göre, onların da bizler hakkında bilgileri olmak şöyle dursun, dünyada beyaz Müslüman olduğunu bile bilmezlermiş. Abdurrahman Efendi, iki tarafı da diğerinin varlığı ve durumları hakkında ayrıntılı biçimde bilgilendirdikten başka, çeşitli güçlüklerle, sıkıntılara göğüs gererek onların inançlarını düzeltmeye de çaba harcamıştır. Bu çabası nedeniyle Tanrı katında ödüllendirileceği ve tüm Müslümanlar tarafından çalışmalarının şükranla karşılanacağı kuşkusuzdur.

Abdurrahman Efendinin seyahatnâmesini, verdiği bilgiler herkesi ilgilendirdiği için, bilgimin yetersizliğine karşın, Türkçe'ye çevirdim. Genel olarak çevirinin aslına uygun olmasına özen gösterdim; ancak, konuyla ilgisiz gördüğüm kimi yerlerini de atladım.

Başarı Tanrı'dandır.

Antepli Mehmed Şerif

¹ Bu olayın hikâyesi için Kitabevi'nin "deniz seyahatnâmeleri dizisi" içinde yayımlanan Ümit Burnu Seyahatnâmesi'ne bakınız.

Sözbaşı

Ben, günahkar fakir Abdullah oğlu Abdurrahman, aslen Bağdat'lıyım. Şam-ı Şerif'te yaşıyorken, kimi zorluklar, beni burayı da terk etmek zorunda bıraktı. Bir süre gurbete çıktım. Sonunda, bin bir sıkıntı ve güçlükle İstanbul'a geldim. Burada, imamlık göreviyle, önceden tanıştığım Kaptan-ı Derya² Ateş Mehmed Paşa'nın hizmetine girdim. Bir süre sonra Mehmed Paşa ölünce, Deniz Kuvvetleri'ne imam oldum.

O sıralarda Donanma'dan iki geminin Okyanus yoluyla Basra'ya gönderilmesi hususunda Padişah buyruğu çıktı. Ben de uzak ülkeleri görmek, gezmek istiyordum. Bu, bana tam da isteğime uygun bir fırsat olarak göründü.

Bin sekiz yüz altmış beş (1865) yılı Eylül ayının başlarında, anılan gemilerle İstanbul'dan ayrılarak Basra'ya doğru yola çıktık. Ama yolculuğumuz sırasında karşılaştığımız muhalif rüzgârlar, bizi isteğimiz dışında Güney Amerika kıyılarına, Brezilya'nın başkenti sahillerine sürükledi. Orada yaşayan Müslümanlara İslâm'ın temel bilgilerini öğretmek amacıyla, gemileri terk ederek orada kaldım.

² Deniz Kuvvetleri Komutanı.

Söz konusu ülkede gördüğüm kimi ilginç durum ve olayları bu kitapçıkta anlatmayı uygun buldum. Ortaya çıkan bu esere “Tesliyetü'l-Garib” adını verdim.

Değerli okuyucularımdan yanlış ve yanlışlarıma göz yummalarını dilerim.

Müslümanlarla Tanışmamız

Gemilerin Rio de Janerio'ya ulaşmalarının ikinci günü, bütün subaylar kenti gezmek üzere dışarıya çıktılar. Onlarla birlikte ben de çıktım. Üzerimde ulemaya özgü giysiler vardı. İskelede karşılaştığım Sudan ahalisinden bir adam, bir siyahî büyük bir saygıyla selâm verdi. Adam batılı giysiler içinde olduğundan, davranışını istihza olarak yorumladım. Bu nedenle de selâmını almadım. Arapça ve Türkçe olarak yönelttiğim soruları anlamayınca, adamın benimle istihza ettiği konusundaki düşüncem pekişti. Bırakıp gittim. O gün kenti gezdikten sonra, akşam üzeri gemilere döndüm.

Ertesi günü, gemileri görmek üzere bir hayli Frenk geldi. İşlerinde kimi siyahîler de vardı. Bunlar gemiye girince selâm veriyorlar, “İyo Müslim” diyorlardı. Gemilerde Portekiz dilinden anlayan kimse olmadığı için, ne dediklerini anlayamadık. Gemileri gezip gittiler.

Daha sonra, yine birtakım adamlar geldiler. Bunlar da öncekilerin sözlerini tekrar ederek öğleye kadar yanımızda oturdular. Biz öğle namazını eda etmek için kalkınca, onlar da kalktılar. Hepsi birden abdest alarak bizimle birlikte namaz kıldılar. Bunu üzerine Müslüman olduklarını anladık. Kendilerine saygı gösterdik, ikramlarda bulunduk. Akşam üzeri izin alarak ayrıldılar. Son derece memnun kalmışlardı.

Ertesi günü, daha kalabalık olarak yeniden geldiler. Bu kez yanlarında Arapça'dan ve Portekiz dilinden anlayan bir de tercüman getirmişlerdi. Bulunduğum kamaraya, bana saygı amacıyla, başlarını açarak girdiler, oturdular. Tercüman aracılığıyla, saygı amacıyla başı açmanın İslâm'a aykırı olduğunu söyledim. Kendilerine güler yüz göstererek gereken saygıyı yerine getirdim.

Amerika'daki Siyahîler

Durumları hakkında yaptığım araştırmalara göre, Amerika'daki siyahîler Afrika halkındandırlar. Bundan altmış yıl önce, Frenk korsanları Afrika kıyılarına giderek, "melik" adını verdikleri reislerinden çok sayıda kimseyi satın almışlar. Çünkü reisler sürekli birbirleriyle savaş hâlindeymişler. Birbirlerinden aldıkları esirleri de yürürlükteki kuralları gereği dışarıya satıyorlarmış.

İşte bu yolla, Amerika ülkelerinde siyahîler pek çoğalmış.

Siyahîlerin esareti konusundan dolayı, birkaç yıl önce Amerika'da Kuzeyliler ile Güneyliler arasında büyük bir savaş olmuş. Sonunda siyahîlerin alınıp satılmamaları şartı üzerinde anlaşarak barış yapmışlar. Şimdi Amerika'da yaşayan siyahîlerin büyük çoğunluğu kölelik zincirinden kurtulmuş durumdadır. Köle olanlar da, belirli bir süre sonra özgür insanlar arasına katılacaklardır.

Amerika'daki siyahîlerin içinde Müslüman olanların sayısı çok azdır. Müslüman olanlar da memleketlerinden küçük yaşlarda ayrıldıkları için, cehalet hastalığına yakalanmışlardır.

Bu Müslümanlardan bazıları, beni görünce son derece memnun oldular. Beni, kendilerine İslâm'ın buyruklarını öğretmem için evlerine dâvet ettiler.

Evlerine Gidiyorum

Siyahîlerin durumlarını ve isteklerini anlatıp kumandandan izin alarak evlerine gittim. Kentin dışında kiraladıkları büyük bir evi mescit hâline getirmişler, burada gizlice ibadet ediyorlarmış. Tercüman da benimle birlikte gelmişti. Bu adam meğerse Yahudi'ymiş. Kendinin bütün kötü hâllerini, ahlâksızlığını ileride anlatacağım.

Akşam namazında imamlık yaptım. Farzı ifa ederek selâm verdikten sonra cemaat sünnette de bana uydu. Çünkü cemaatle namaz kılmayı bilmez, namazları daima tek başlarına kılarlarmış.

İçlerinden birini tek başına namaz kılarken gördüm. İftitah tek-birini aldıktan sonra, bir kez sağına, bir kez de soluna eğildi, rükûya gitmeden secdeye varıp yeri öptü. Bunu birkaç kez tekrar etti. Sonra da aklına geleni söyleyip selâm vermeden namazdan çıktı.

Namazı kılariken, bir ara kendini öksürük tuttu. Ağzında biriken, önceden özel olarak hazırladığı bir kaseye tükürdü. Sonradan bu gayri meşru hareketi, tercümanlık yapan Yahudi'nin öğrettiğini anladım. Çünkü ona son derece saygı gösteriyorlar, her konuda ona başvuruyorlardı.

Bir fırsatını bulup tercümana hangi dine mensup olduğunu sordum. Adam, Müslüman olduğunu, ama İslâm'ın temel bilgilerini öğrenemeden memleketinden ayrıldığını, buna karşılık yine de siyahîlerden iyi bildiğini, yabancı bir ülkede olduğu için dini görevlerini gereği gibi yerine getiremediğini, buraların sıcağı çok şiddetli olduğu için geçen yıl ramazanda zorunlu olarak on beş gün oruç tutamadığını, bu konuda mâzur olduğundan Allah indinde sorumlu sayılmayacağını söyledi.

Adamın anlattıklarını şaşkınlık içinde dinledim. Kendine olan zorunlu ihtiyacım nedeniyle tepkimi açığa vurmادم. Kendisinden, siyahîlere bundan sonra bütün söz ve davranışlarına uymalarını anlatmasını istedim. Her şeyden önce, Allah'ın tevhid ve kudretini, selâmların en yücesi üzerine olan ulu Peygamber'in sonsuz mucizelerini anlatarak vaaz ve nasihate başladım. Böylece tam on üç gün yanlarında kalarak dinin emir ve yasaklarını mümkün mer-tebe anlatmaya çalıştım.

Ne var ki, bu süre içinde harcadığım nefes ve emeğin hiçbir etkisini göremedim. Bunun, tercümanın Portekiz dilini yeterince bilmemesinden ileri geldiğini sanıyordum. Ama daha sonra, Portekiz dilini öğrenince, nedenin yalnız bu olmadığını anladım. Meğer tercüman, mayasındaki habâset gereğince, ifadelerimi başka şekillerde anlatırmış.

Ö zaman, gücüm daha fazlasına yetmediği, özellikle de iznim olmadığı için gemiye döndüm.

Kumandanın Korku ve Endişesi

Gemiye gelince hemen kumandanla görüştüm. Bunca zaman ortalarda görünmediğim için beni paylayarak, “Sana izin verdiğime pişman oldum. Bundan sonra yerli Müslümanların yanına gitmeyeceksin. Eğer Brezilya hükûmetinin haberi olursa, Osmanlı Devleti’nin halkları arasında ayrılık çıkarmak için gemilerle misyonerler gönderdiğini öne sürerek sorun çıkarırlar. Bunun nedeni de ben olacağımdan, sorumlu tutulurum. Burada bulunan Müslümanların korkularından Müslümanlıklarını gizlediklerini haber aldım. Bu ülkenin halkı tam bir bilgisizlik içindedir ve hâllerinin kötülüğüyle tanınmışlardır.” dedi.

Buna karşılık ben de Müslümanların gördüğüm durum ve niteliklerini, temel dini bilgiler hakkındaki bilgisizlik ve sapkınlıklarını anlatarak dini duygularını harekete geçirmeye çalıştım. “Eğer

sana izin verirsem, devletimiz tarafından sorumlu tutularak hesaba çekilirim. Eğer izin vermezsem, İslâm kardeşliği şartlarını yerine getirmemiş olurum. İslâm'ın ortaya çıkışından beri bu diyara bizden bir Müslüman ayak basmamış olduğu için, bu topluluğun dinî bakımından eksikliklerini gidermek üzerimize farz-ı ayndır" dedi. Tam üç gün, üç gece konuyu bütün yönleriyle düşündük, gözden geçirdik.

Müslümanlar Kumandandan Bir Adam İstiyorlar

Ö sırada, siyahîlerden birkaç kişi gemiye geldiler. Kumandan İngilizce bildiği için, yanlarında İngilizce'yi ve Portekiz dilini bilen bir tercüman da getirmişlerdi. Kumandanın yanına girdiler. "Biz şimdiye kadar dünyada mevcut beyaz insanların tümünün Hristiyan ve yalnız siyahîlerin Müslüman olduğunu sanıyorduk. Sizleri görünce, diğer ülkelerde de Müslümanlar olduğunu anladık. Bundan dolayı çok memnun olduk." diyerek kendilerine İslâm'ı öğretecek bir adam bırakılmasını rica ettiler.

Kumandan Kalmama İzin Veriyor

Kumandan, siyahîlerle konuştuktan sonra, orada kalıp kalmayı benim seçimime bıraktı. Ben de Allah'ın hoşnutluğunu umarak kalacağımı söyledim.

Ertesi günü, Allah'a tevekkül ederek kayığa binip karaya çıktım. Karşılama için iskeleye gelenler, beni görünce, sevinç gösterilerinde bulundular.

Hiç oyalanmadan trenle kent dışında bir yere gittik. Tanışmamıza yardımcı olması için, yukarıda sözünü ettiğim Yahudi tercümanı da yanıma getirdiler. Yahudi tercümandan, Portekizce'den öğrenilmesi zaruri kelimeleri yazarak ezberlemeye başladım. Kendi dilimle konuşabileceğim kimse olmadığı için, bu dili az bir zaman içinde meramımı anlatacak kadar öğrendim.

Bu sırada gemilerimiz hedeflerine doğru hareket ederek gitmişler. Hareketlerinden önce kumandan, Brezilya hükûmet yetkililerine, benim gezmek amacıyla memleket içlerine gidip kalmış oluşumu bildirmiş. Onlar da, bulunduğum takdirde gereği gibi ağırlanarak gönderileceğim karşılığını vermişler. Bunu çok sonradan öğrendim.

Müslümanlara Ders Vermeye Başlıyorum

Benim için önceden hazırlanan eve yerleştim. Başıma beş yüze yakın insan toplandı. Bu nedenle, günde birkaç kez olmak üzere, değişik zamanlarda ders vermeye başladım.

İçlerinde Kur'an'ın Amme cüzünden yukarısını bilenler yoktu. Amme cüzüne kadar bilenler de ekâbir takımındandı. Bunlara, büyük bilgin anlamında "Fa" unvanı veriyorlardı.

Dilleri gayet ağır olduğu için, Arap harflerini telaffuz yetenekleri yoktu. Aralarında Frenk alfabesi kullanıyorlardı. Bunda ise se, ha, hı, zel, sad, dad, ayın, gayın ve he harfleri bulunmuyordu.

Kur'an'ı son derece yüksek fiyatlarla alıp satıyorlardı. Ama bunu, okumak öğrenmek için yapmıyorlardı. Aldıkları Kur'an'ı, sırf teberrük³ için sandıklarda tutuyorlardı.

³ Kutsallık, uğur.

Gençleri, büyüklerden de istekli olanları seçerek eğitim-öğretme başladım. İslâm'ın temel kurallarını öğretmek amacıyla, her gün öğleden sonra genel toplantılar yapıyordum. Beş vakit namaz hakkındaki hadisleri büyük küçük hepsi ezberledi.

Arap harfleriyle Portekizce küçük bir kitap hazırladım. Bu kitapçıkta, çevirmeye güç yetirebildiğim ölçüde Allah'ın sıfatlarını, peygamberleri -tümüne selâm olsun-, abdesti, namazı, oruç, hac ve zekatı anlatıyor, bazı öğütler veriyordum. Öğrencilerimin büyük çoğunluğu bu kitapçığı ezberlediler ve gereği gibi amel ettiler.

İslâm'la Şereflenenler

Bir gün, cemaatin ileri gelenlerinden birisi, diğer bir adamla birlikte yanıma geldi. Kendilerine öğrettiğim gibi selâm verdiler. Daha önce, bilginlerin yanına özel bir selâmlama biçimiyle giriyorlardı. Birisi, bilginlerin yanına geldiği zaman, başı açık olarak rükûya varıyor, sonra da yüzünü gözünü yere sürüyordu. Kendisine izin verilmedikçe de başını yerden kaldırmıyordu. Allah'ın keremiyle şeriat dışı bu davranışı bütün erkeklere terk ettirdim. Ama kimi kadınlar hâlâ böyle davranıyorlardı.

Her neyse, konumuza dönelim... Gelen adamların selâmlarını aldıktan sonra, gerektiği gibi saygı göstererek oturmalarına izin verdim. Gelen adam söze başlayarak, "Bu adam hayli zamandır Müslüman olmak istiyordu. Ama çok yoksul olduğu için, Müslüman olmayı başaramadı. Şimdi bir miktar altın tedarik etmiştir." dedi.

Altını niçin tedarik ettiğini sorunca, “Bir adam Müslüman olmak istediği zaman, niyetinin doğruluğunun belirtisi olarak mürşide para hediye eder. O da, diğer Müslümanlar tarafından saygı gösterilmesi için, o kimseye, Müslüman olduğunu gösteren bir belge verir. Hatta, seninle aramızdaki tercümanlık eden zat, bu iş için yirmi altından bir kuruş eksikliğini kabul etmez, geri çevirirdi. Hz. Peygamber’in -ona selâm olsun- böyle buyurduğunu söylerdi.” cevabını verdi.

Hemen adama kelime-i şahâdet getirmesini öğrettim. Getirdiği parayı kabul etmedikten başka, kesemden bir miktar para çıkararak verdim.

Bu olayın arkasından büyük bir toplantı düzenleyerek, Müslüman olmak isteyenlerden para alınmasının kesinlikle haram olduğu hakkında bir konuşma yaptım. Toplantıda bulunanlardan, durumu, bulunmayanlara iletmelerini istedim. Bunun üzerine kısa sürede Müslüman olanların sayısı on dokuz bine ulaştı.

Müslüman Olanların Eski Dinleri

Değişik inançlara bağlı insanlardan oluşan büyük bir topluluk Müslüman olmuştu. Bunların kimileri denize, rüzgâra ve şeytana, kimileri de güneşe, aya, yıldıza ve daha başka şeylere tapınıyorlardı.

Müslümanların birbirlerine olan güçlü sevgi ve bağlılıklarını gören diğer hemcinsleri de hemen Müslüman oluyorlardı. Bunlar, Hristiyanların durumu öğrenmemesi için, öğle ve ikindi namazlarını gizlice evlerinde kılıyorlardı.

Kur'an Getirtiyorum

Bir gün, çarşıda gezerken, bir sahaf dükkanına rastladım. Gerçekli bazı kitapları sormak amacıyla içeriye girdim. İçeride, Fransa'da Latin harfleri ile basılmış bir Kur'an gördüm. Gözden geçirerek yanlışsız olduğunu anlayınca, kitapçıya çok sayıda getirmesini söyledim. Fiyatı bir Fransız altını idi. Bir süre sonra kitaplar geldi. Müslümanlar, tamamını söz konusu fiyat üzerinden satın aldılar.

Oruç ve Diğer Bazı Durumlar

Buradaki Müslümanlar, şaban ayında oruç tutuyorlar, ramazan ayını ise diğer aylardan birisi olarak görüyorlardı. Bunu yasaklayarak orucun ramazan ayına özgü olduğunu ilan ettim.

Oruç ve namaz sırasında tükürüklerini yutmuyor, hazır bulundukları kâselere tükürüyorlardı. Kadınlara yaklaşmak bir yana, güneş batana kadar onlarla konuşmuyorlardı bile. Sahuru güneşin doğuşundan önce yiyor, yatsı vakti oruç açıyorlardı. Ramazanın son üç günü, geceleri hiçbir şey yemeden oruç tutuyor, yalnız iftar zamanı birkaç bardak meyan şerbeti içiyorlardı.

Kadınları ise hiç oruç tutmuyorlardı. Bunlar Frenk kadınları gibi açık geziyor, hatta bazı içkileri kullanıyorlardı.

Kadın, ölen kocasının malının yarısına vâris oluyor, kalan yarısını da kadın erkek ayrımı yapmadan vârisler arasında eşit olarak bölüyorlardı. İslâm miras hukuku ile miras hakkındaki temel şer'î ilke ve kuralları açıklayarak halka ilan ettim. Ama kadınlar buna kesinlikle rıza göstermediler.

Tercüman Yahudi Olduğunu İtiraf Ediyor

Yukarıdan beri sözünü ettiğim tercüman, aslen Mağrib taraflarından, Tanca kentindenmiş. Müslümanlarla yakın bir ilişki içinde olması nedeniyle Kur'an'dan bazı bilgiler öğrenmiş. Bu ülkeye geldiği zaman, adını Ahmet olarak değiştirmiş. Yerli Müslümanlar, Mağribî giysilerine, renginin esmerce oluşuna ve Portekiz dilini bilmesine bakarak Müslüman sanmışlar ve kendisine büyük bir saygı göstermişler.

Bu adamın, kurban kesme ve çocukların sünneti dışında, İslâm adına öğrettiği her şey, İslâm şeriatına aykırıydı.

Bir zaman sonra, hangi dinden olduğunu yeniden sorunca, bu kez pervasızca Yahudi olduğunu ikrar etti. Dahası, bütün yaptıklarını İslâm'a duyduğu düşmanlık nedeniyle ve kişisel çıkarları için yaptığını anlattı.

Yerli Müslümanlar, tercümanın nasıl bir adam olduğunu anladıktan sonra, benden, kendisine ne yapmaları gerektiğini sordular. Kendisine hiçbir şey yapmadan, Cenab-ı Hakk'ın intikamına havale etmenin, zamanın ve şartların gereklerine uygun olacağını söyledim. Onlar da adamı serbest bıraktılar.

Kabile Reisleri

Müslüman kabilelerin her birinin bir reisi var. Reislerden kimilerine Fa, kimilerine de İmam diyorlar. Kabile bireyleri, bütün işlerinde, bütün sorunlarında reislerine başvuruyorlar.

Kabile reisleri, nüfuz ve itibar bakımından bir üstünlük yarışı içinde bulunduklarından, aralarında sürekli bir düşmanlık var. Kalplerini ısındırmaya, aralarını bulmaya çok çalıştım. Ama bir yararı olmadı.

Kabile reisleri remil⁴ ve simya⁵ ilimlerine büyük ilgi duyuyorlar. Bunların İslâm'ın yasakladığı şeylerden olduğunu söyleyerek terk ettirmeye çalıştım. Ama terk etmeleri mümkün olmadı.

⁴ Bir tür falcılık.

⁵ Çeşitli büyü işlem ve uygulamaları.

Müslümanların İçkiyi Terk Etmeleri

Burada bütün Müslümanlar bıyıklarını tıraş ediyorlardı. Bıyıklarını kesmeyenlere kâfir gözüyle bakıyor, Allah'ın selâmını kesiyor, kız alıp vermiyorlardı.

Tütünü haram sayıyor, buna karşılık içkinin mubah olduğuna inanıyor ve açıktan açığa içiyorlardı.

Bir gün, kabile reislerinden birisi beni yemeğe dâvet etti. Sofrada şarap görünce, bunun haram olduğunu bildirdim. Allah'a hamd olsun, hepsi içmeyi bırakarak tövbe ettiler. Ama bazıları, şarap yerine tütün içmeye başladılar.

Bazı Garip Hâlleri

Papazlar, Brezilya'da yaşayan Müslümanların çocuklarını, ilaçlı suyla dolu bir havuza sokarak vaftiz ediyor ve bu yolla pek çok kişiyi şaptırıyorlardı. Havuzdaki suyun zamanla kesinlikle bozulmayacağına, kokuşmayacağına inanıyorlardı. Bunun gerçeğini öğrenmek isteyenler, "Reddü's-Sarih alâ Ehli'd-Dini'l-Mesih"⁶ adlı kitaba başvurabilirler.

Müslümanların Hristiyanlık'tan kurtulamamalarının başlıca nedenlerinden birisi şudur: Çocuklar vaftiz edildiği zaman Patrik tarafından ailesine "Falan oğlu falanın vaftiz edilişine kabilenin ile-ri gelenlerinden falan hazır bulunarak şahit olmuştur. Falan papaz

⁶ Bu adda bir kitaba ulaşamadık. Abdullah el-Tercüman el-Mayorkî'nin dilimize çevrilerek birkaç kez basılan "Tuhfetü'l-Erib fi'r-Redd-i alâ Ehlü's-Salib" adlı kitabı kasdediliyor olabilir.

gibi olsun." anlamında bir belge veriliyordu. Hükûmet gerektiği, sorulduğu zaman belgesi gösterilemeyen, kütükte adı geçmeyen çocuğa el koyuyor ve ömür boyu esir gibi çalıştırıyordu.

İslâm milletinden birisi öldüğü zaman, Patrikhane'den bir doktorla bir memur geliyor, gerekli muayeneden sonra ölünün sahiplerine bir belge veriyorlar. Bu belge olmadan mezarcılar cenazeyi kabul edip gömmüyorlar. Doktor ve memur görevlerini bitirip gittikten sonra, ölü gasl ve tekfin ediliyor, cenaze namazı kılınıyordu. Ama İslâmî geleneklere uygun biçimde gömülmesinin yolu bulunamadı.

Cenazenin gaslini öğretmek amacıyla önlerinde birkaç cenaze yıkadım.

Kendi giysilerimle, yani imame ve cübbeyle kent içine girmeme izin vermiyor, beni engelliyorlardı.

Müslümanların İnançlarını Gizlemeleri

Bir zamanlar siyahîlerle Hristiyanlar arasında büyük bir savaş olmuş. Hristiyanlar savaştan gâlip çıkmışlar. Bu savaşa Müslümanlar neden olduklarından, daha sonra korkularından inançlarını gizlemek zorunda kalmışlar. Çünkü birisinin Müslüman olduğu anlaşılınca ya hemen öldürülüyor ya sürülüyor ya da ömür boyu hapsediliyordu.

Bu durumu gördükçe kahroluyordum.

Brezilya Ülkesi

Brezilya, Güney Amerika'nın bir bölümünü oluşturur. Başlangıçta Portekiz devleti, bu bölgeyi istila ederek ele geçirmiş, çeşitli yerlerinde nefis kentler kurmuş, hemen her yerde yoğun imar çalışmaları yürütmüştür. Daha sonra, Portekiz hükümdarlarının soyundan birisi buraya vali olarak atanınca, bu zat bağımsızlığını ilan etmiş, ülkeye kendi adına bağlı olarak Brezilya adını vermiştir.

Brezilya'nın yüzölçümü yaklaşık 2.700.000 mil karedir. Halkı da 8.500.000 kişiden oluşmaktadır. Dünyanın en büyük nehirlerinden Amazon nehri, batıdan doğuya doğru ülkenin ortasından geçer. İndus Dağları'ndan doğan Amazon, Ekvator'un altında Atlantik Denizi'ne ulaşır. Uzunluğu 400, denize döküldüğü yerde genişliği 180 mil ve derinliği 175 kulaçtır. Suyu, deniz suyuna karışmadan

bir hayli mesafe gider. İçinde çok çeşitli ve görülmemiş hayvanlar vardır.

Brezilya, madenler bakımından son derece yoksuldur. Ama ülkede çok miktarda elmas çıkmaktadır. Altın çok az bulunduğundan, bütün alışverişlerini kağıt paralarla yapmaktadırlar. Ülkenin geliri az olduğu için de, hükûmet çok miktarda borçlanmak zorunda kalmıştır.

Rio de Janerio

Rio de Janerio, Brezilya'nın başkentidir. Havası ılıman, suyu bol, binaları sağlam ve muntazamdır. Nefis bahçeleri ve gezinti alanları vardır. Yirmi iki güney enlemi ile kırk beş batı boylamı arasında kurulmuştur.

Ticarî hayat çok gelişmiştir. Ama daha çok yabancılardan elledir. Halkı tarafından bilinmediği için arpa ve buğday ekilip biçilmez. Farine adında meşeye benzer bir ağacın meyvesini un gibi öğütürler, sıcak et suyuyla bulamaç yaparak yerler. Ucuz ve hazmı kolay olduğu için, zengin ve yoksulların başlıca yemeği budur. Çoğunlukla sığır eti yerler. Sebze bulunmakla birlikte çok pahalıdır.

Örneğin salatalık turfanda iken tanesi on kuruşa kadar satılmaktadır. Bol miktarda bulunduğu zamanlarda da on paradan aşağı düşmemektedir.

Her çarşının bir reisi vardır. Bunlar alış-verişi denetlerler. Esnafın halkı aldatmamalarına, kötü muamele etmemelerine dikkat ederler. Bununla birlikte Brezilya, medeniyetçe Avrupa düzeyine ulaşamamıştır.

Bazı Meyveleri

Bu ÷lkede öyle bir ağaç vardır ki, cüssesi bakımından en büyük ceviz ağacı kadar, hatta daha da büyüktür. Kabaktan büyük olan meyvelerinin kabuğu timsah derisine, içi de tıpkı nara benzer. Hurmaya benzeyen çekirdeğinin içinde, yine hurma çekirdeğine benzeyen diğeri bir çekirdeğı vardır. Tadı ise bal helvasına benzemektedir.

Diğeri bir meyvesi de ayvaya benzer. Bu meyvenin sünger görünümündeki içi suyla doludur. Bu su ekşice olduğı için şeker katılarak içilir. Tadı nâne tadına benzemekle birlikte ondan daha besleyici ve güzeldir. Bu meyvenin içinde tek bir çekirdek bulunmaktadır.

Brezilya'nın diğeri bir ilginç meyvesi de üzün salkımına benzer. Ağırlığı yarım Şam batmanına yakın olan bu meyvenin her tanesi ceviz büyüklüğündedir. Rengi beyaz ve tadı şalgam gibidir.

Burada âdi elmaya benzeyen bir meyve daha vardır. Kabuğu kirpi arkası gibi yeşildir. Kurutulup kahveye karıştırılınca, çok güzel bir koku vermektedir.

Diğer bir meyve de mısır koçanına benzer. Kabuğu yılan arkası gibi kırmızıdır. İçi sarı, tadı mayhoştur. Pahalı olduğu için, her tanesi 2,5 frank etmektedir. Ağaçtan koparıldıktan sonra en fazla on gün bekleyebilir, on günden sonra bozulur.

Brezilya'da doğu ülkelerinde bulunmayan elli kadar meyve vardır. Hindistan cevizi son derece bol ve ucuzdur. Hindistan cevizi ağaçlarının büyük çoğunluğu kendiliğinden yetişir. Buralarda bu ağacın aslının insan başına ekilen bir çekirdekten yetiştiği anlatılırsa da, bunun bir hurafe olduğu açıktır.

Brezilya'dan Güney Amerika'ya Uzanan Orman

Suyu bol olan bu orman, çeşitli vahşi hayvanları barındırmakla ünlüdür. Bir atlı, gece gündüz demeden bir ay boyunca yol alsa, sonunu bulamaz.

Bu ormandan, zaman zaman büyük yılanlar çıkıp rastgeldiği öküzü yutar, halka büyük zararlar verirmiş. Karnı doyunca, hareket edemeyecek bir hâle gelerek uyuya kalırmış. O zaman halk toplanıp ağaçların üzerine çıkarak, kurşun ve diğer kesici aletlerle vurarak öldürürlermiş.

Öldürdükleri yılanların derisinden şapka, ayakkabı ve yağmurluk yapıyorlar. Bu eşyalar çok dayanıklı olduğu için, çok pahalıdır.

Bir defasında, altı arşın⁷ eninde, on beş arşın⁸ uzunluğunda bir yılan derisinin satıldığını gördüm. Bundan daha büyüklerinin de

⁷ Yaklaşık 4 metre.

⁸ Yaklaşık 10 metre.

- bulunduğunu anlattılar. Arkasındaki balık pullarına benzeyen yuvarlak noktaların büyüklüğü bir karış kadardı.

Bu ormanın derinliklerinde, geceleri, çok uzak mesafelerden bile bir ışık görülür. Bunun altın ve mücevher parıltısı olduğuna inanılmaktadır.

Amerika Yerlileri

Amerika'nın yerli halkından, uygarlaşmamış büyük bir nüfus ormanlarda yaşıyor. Hiçbir devlet, bunların vahşi yaşayış ve ahlâklarını değiştirmeyi, düzeltmeyi, kendisine baş eğdirmeyi, uygar hayata geçirmeyi başaramamıştır.

Anlatıldığına göre bunlar, çok iri-yarı insanlarmış. Özellikle ayakları gövdelerine oranla öylesine büyükmüş ki, yağmur yağdığı zaman, arka üstü yere yatıp ayaklarını şemsiye gibi yukarıya kaldırarak kendilerini yağmurdan korurlarmış.

Bunlardan bazıları, hükûmet güçleri tarafından yakalanarak kente getirilmişti. Tesadüfen gördüm. Gerçekten de ayaklarının uzunluğu kırk beş santim kadar vardı.

Yerlilerin kadınları çok güzeldi. Saçları son derece uzundu. Erkekleri sihir ve kehanetle uğraştıkları için birbirlerine güvenleri yoktu.

Yerlilerin bazıları demir çıkarmak ve ok yapmakta ustadır. Başlıca besinleri çiğ balık ve çeşitli kuşlardır. Başka bir şey bilmiyorlar.

Önceleri, ellerine geçirdikleri siyahîleri yiyorlarmış. Sonraları siyahîlerin de kendileri gibi insan olduklarını anlayarak yemeyi terk etmişler. Renklerinin sonradan olduğunu sandıklarından, ellerine geçirdikleri siyahîleri suya sokup taşlarla ovarak derilerinin siyahlığını gidermeye çalışır, böylece öldürme derecesine varan eziyetler ederlermiş. Bu belaya düşen zavallılar, feryat ve figan ettikçe de zevklenerek gülerlermiş.

Rio de Janerio'da görüştüğüm siyahî bir hekim, başından geçen ilginç bir serüveni anlatmıştı. Demesine göre adam, bin sekiz yüz elli bir yılında Amerika yerlilerinin eline esir düşmüş. Yerlilerden birisinin karısı kendisine sevgi ve dostluk göstererek işkencelerden kurtarmış. Kadının kocası, tam on iki yıl kendisine hizmet ettirdikten sonra serbest bırakarak hekimin memleketine dönmesine izin vermiş. Yerli halk, bitkilerin özelliklerini çok iyi biliyorlarmış. Bu nedenle, kendisine ödül olarak tedavide kullanılmak üzere bir miktar bitki kökü hediye etmişler. Adam memlekete gelince, hekimlik yapmaya başlamış. Bitki kökleri sayesinde hekimlikte şöhret ve servet kazanmış.

Yerliler belli bir din ve şeriata bağlı değildirler. Sihir ve büyüde maharetli olan kişilere uyarak onların sözlerine göre hareket ederler.

Yerlilerin başlıca silahları yay, ok ve mızraktır; bunların kaliteleri ile övünürler.

Yerlilerin konuşmaları, kuş seslerine benzemektedir. Bunlara dinî telkinde bulunmak için yanlarına gitmek istedim. Ama Müslümanlar, bazı sakıncalar öne sürerek gitmeme engel oldular.

Rüyâm Gerçekleşiyor

On beş yıl önce, bir gece, rüyâmda kendimi bir kilisede görmüştüm. Başım açık ve Frenk giysileri içindeydim. Hz. İsa -selâm olsun- resimlerinin önünde duruyor ve yanımdakilere İhlâs Sûresi'ni okumalarını söylüyordum. Bu durumdayken korku ve dehşetle uyanmıştım.

Rüyâmı kimi dostlarıma anlatınca, bazıları, “Karışık bir rüyâdır” demişlerdi. Kimileri de bunu mânevî bir uyarı biçiminde yorumlayarak yasaklanmış davranışlardan, günahlardan kaçınmamı söylemişlerdi.

Hız. İsa'nın göğsü yükseltildiği gün -ki Hristiyanlar bu güne çarmıha gerildiği gün olarak inanıyorlar-, Brezilya İmparatoru ve patrik üzüntülerini gösteren yas giysileri içinde kiliseye gittiler. Bütün askerler de silah ve bayraklarını indirerek kent halkı ile birlikte ki-

lisede toplandılar. Ben de kılık değiştirerek, birkaç Müslüman'la birlikte kiliseye girdim.

İmparator ile patrik, altın ve gümüşten yapılmış bir putun sağ tarafında duruyorlardı. Halka, puta secde etmelerini işaret edince, hepsi birden dizlerinin üzerine çöküp ellerini kaldırarak kulluklarını sundular. Bu durumu görünce, arkadaşlarıma İhlâs Sûresi'ni okumalarını söyledim.

Bu sırada on beş yıl önceki rüyâmı hatırladım. Bu rüyâm, böylece gerçeklik kazanıyordu.

Sonra patrik, son derece yüksek bir yere çıkarak uzun bir konuşma yaptı. Ancak, uzakta bulunduğum için, bir şey anlayamadım. Konuşmasının sonunda "... şimdi vefat etti." diye ağlayarak elindeki kitabı kapattı.

Daha sonra, yukarıda sözünü ettiğim putu çıkararak başka bir kiliseye taşıdılar.

Ertesi günü, İmparator, vekiller, komutanlar ve askerler sevinç içinde bu kiliseye geldiler. Bu toplulukla birlikte yüz kadar da kız geldi. Önde gelen devlet adamları ile komutanların ailelerine mensup olan bu kızların hepsi de birbirinden güzeldi. Son derece güzel, rengarenk giysiler içindeki bu kızlara cennet hurileri ya da takınmış oldukları tavus tüyü kanatları nedeniyle yeryüzü melekleri dense yeri ydi.

Patrik yine yüksek bir yere çıkıp daha önceki gibi bir konuşma yaptı. Konuşmasının sonunda da, "... hâlen hayatta bulunuyor" diyerek kitabı kapattı. Bazı işaretler yaptıktan sonra, çeşitli yerlerden toplar atıldı. Bunun üzerine patrik, Hz. İsa ve Meryem -her ikisine de selâm olsun- heykellerini gümüş direkler üzerine yerleştirdi. Sözünü ettiğim kızlarla İmparator, bu heykelleri, yürüyerek, büyük bir sevinç ve ihtişam içinde yeniden önceki kiliseye götürdüler.

Ebaiye Kenti

Yapılan bir dâvet üzerine Rio de Janerio'dan ayrılarak Ebaiye (Salvador) kentine gittim. Bu kentin arazisi son derece geniş olmakla birlikte ürünü azdı. On yedi küsur güney enlem derecesi ile otuz sekiz küsur batı boylam derecesi arasında yer alıyordu. Suyu son derece bol, havası son derece sıcaktı. Bu kent halkının başlıca yemeği de, yukarıda sözünü ettiğim farineydi. Kent bahçelerinin birisinde, son derece büyük gümüş bir kafes vardı. Bu kafesin içine çeşitli kuşlar doldurulmuştu.

En iyi cins papağanlar burada yetişiyordu. Bana getirdikleri bir papağan, okuduğum ezanı birkaç kez dinleyince hemen ezberledi. Ama ezberlediği şeyleri uzun süre hatırında tutamıyordu. Kimilerinin demesine göre, bu papağanların öğrendiklerini unutmayan bir cinsi varmış. Ama ben bunları görmedim.

Burada iki dağ arasında büyük bir haliç vardı. Halicin eni otuz, boyu iki yüz mildi. Bu haliçte balina adlı büyük bir balık avlanıyor, bunların büyükçeleri bin liraya kadar satılıyordu.

Özel olarak giderek böyle avlanmış bir balınayı seyrettim. Çok acayip bir hayvandı. Başı, yaklaşık olarak gövdesinin yarısını oluşturuyordu. Eni yaklaşık beş buçuk, boyu yirmi metre kadardı. Son derece kuvvetli bir hayvan olduğu için, bazen avlanırken kayıkları parçalar, batırırmış. Yalnız başından kırk fıçı, hatta kimilerinden daha çok yağ çıkarmış. Avlanması da son derece maceralıymış.

Ebaiye Müslümanları

Ebaiye'deki Müslümanların sayısı, diğer kentlerdekinden daha çoktu. Ama dinî hüküm ve bilgileri öğrenmeye pek istekli olmadıkları için, bilgisizlik bakımından diğer kentlerde yaşayanlardan farklı değillerdi. Hatta, aşağıda açıklanacağı gibi, evlilik âdetleri bakımından, onlardan daha beter durumdaydılar.

Ebaiyeli Müslümanlardan birisi evlenmek istediği zaman, seçtiği kızı tecrübe etmek amacıyla evine götürür, nikahlanmadan onunla yatarmış. Kadın bir çocuk doğuruncaya kadar, bu şekilde yanında tutarmış. Bu süre içinde kendisine itaati, sırlarını gizlemesi ve sevgisi kesinlik kazanırsa, onunla evlenmeyi kabul ederek nikah kıyarmış. Bunun aksi ortaya çıkarsa, çocuğuyla birlikte ailesine iade edermiş.

Buraya gelir gelmez, ilk iş olarak bu gayri meşru evlenme âdetini ortadan kaldırmaya çalıştım. Deneme amacıyla yanında kadın

bulunduranları birer ikişer getirterek belli bir mehir karşılığında evlendirdim. Ayrıca kendilerine, zorunlu durumlarda boşanmayla ilgili İslâmî hükümleri açıkladım.

Ramazân ayı geldi. Teravîh namazına yoğun bir ilgi gösterdiler. Kendilerine kolaylık sağlamak amacıyla, her gece on rekat teravîh namazı kıldırđım.

Ebaiye'deki Müslümanların hanımları da tesettüre riayet etmiyor, açık saçık geziyorlardı.

İçlerinden birisi ölünce, akraba ve yakınları kiliseye gidip ölü-nün ruhu için İncil okutuyor ve rahiplere sadaka veriyorlardı. Bu-nun haram olduğunu anlatarak yasakladım.

Müslümanların çocuklarının büyük çoğunluğu Hristiyanlaşı-yordu. Bunun başlıca nedeni, Hristiyanlarla karışık yaşamaları ve papazların çokluğuydu. Çocuk, babasından başka topluma muhalefet eden kimse göremeyince, doğal olarak babasını yalanlıyor, çoğunluğa uyuyordu. Bu nedenle Müslümanlardan servet ve kudret sahiplerine, iyiyi kötüden ayırabilecek duruma gelinceye kadar, çocuklarının Hristiyanlarla karışmalarını önlemelerini söyledim.

Ebaiye'de tam bir yıl kalarak İslâmî hükümleri insanlara öğretmek için bütün gücümle çalıştım.

Marnempugo Kenti

Ebaiye'de bir süre kaldıktan sonra, Marnempugo'da yaşayan Müslümanlar tarafından dâvet edildim. Bu nedenle Ebaiye'den ayrılarak oraya gittim.

Marnempugo'da sıcaklık diğer yerlerden daha şiddetliydi. Sekizinci enlem derecesinde bulunduğu için güneş doğar doğmaz yakmaya başlıyordu. Ama Allah'ın hikmeti, günün hiçbir saatinde bulut ve yağmur eksik olmuyordu.

Yüksek ve havadar bir eve yerleştim. Yine de günde birkaç kez soğuk suyla yıkanmadan duramıyordum.

Haliç üzerinde demir bir köprü vardı. Eni on, uzunluğu bin sekiz yüz metre dolaylarındaydı. Son derece süslü ve güzel bir köprüydü.

Kentte yaşayan beyazlar, sıcaklığa dayanamadıkları için, gündüzleri çalışmıyorlar, siyahîleri çalıştırıyorlardı. Beyazların tamamı çok zengindiler. Ya büyük tüccar, ya sanayici ya da fabrikatördüler.

Kentin bir kalesi ve istihkamları vardı.

Marnempugo Müslümanları

Marnempugo Müslümanları, diğer kentlerde yaşayanlardan daha zeki, daha mâlumatlıydılar. Burada yaşayan iki kişiye uyuyorlardı. Bunlardan birinin adı Yusuf'tu. Yusuf genç ve son derece zeki bir insandı. Diğer ise, tam tersine, Süleyman adında ahmak bir adamdı. Bu adam, Rio'da ramazan hakkındaki açıklamalarımı kabul etmemiş, önceki gibi şaban ayında oruç tutmuş, birtakım cahiller de ona uymuşlar.

Bunların da oruç ve namazla ilgili durumları, daha önce anlattığımız Müslümanların durumları gibiydi. Bunların da remil ve tılsım (vefk) konularına ilgileri çok büyüktü.

Marnempugo Müslümanları diğerlerine oranla daha serbesttiler. Çünkü Hristiyanlar, bunların remil ve vefk uygulamalarına kesin biçimde inanıyorlardı. Bu nedenle bütün söyledikleri Hristiyan-

lar tarafından hemen kabul ediliyordu. Dolayısıyla, Müslümanlara saygı gösteriyor, kırmamaya, kızdırmamaya çaba harcıyorlar, mali yardımlarda bulunuyorlardı.

Remil ve sihirle uğraşan kişiler aslında davalarında yalancıydılar ve hiçbir şeyden haberleri yoktu. Ama rastlantıyla kimi kehanetlerinin çıkmış olması, övünmeleri için yetiyordu.

Bazı Garip Durumlar

Siyahîlerden Afrika'ya ilişkin bazı garip olaylar dinledim. Yeri gelmişken bunları yazmadan edemeyeceğim.

Anlattıklarına göre Afrika kıtasında insan büyüklüğünde patates yetiştirilmiş. Marnempugo'da iki yaşında çocuk büyüklüğünde patates gördüğüm için, anlatılan patatesin gerçekliğinden kuşku duymuyorum.

Sudan ülkesinde kudretli bir hükümdar varmış. Her yıl, babasının öldüğü gün, büyük bir toplantı düzenlermiş. Çevreden bir hayli izleyici gelirmiş. Toplantı sırasında hükümdar, "Hizmet etmek için kim babamın yanına giderse, beni memnun eder!" dermiş. Bu söz üzerine makam ve mevki sahipleri hemen ileri atılmış. Hükümdar, bunları denemek için, sanki vuracakmış gibi kılıcı kaldırmış. Kılıcını indireceği sırada, az da olsa bir korku ve heyecan be-

lirtisi gördüğü kişiyi hemen öldürürmüş. Aksine, hiçbir korku belirtisi göstermeyerek cesaretlerini kanıtlayanları da taltif eder, ikramlara boğarmış.

Hükümdar o gün, tam bin insanı, bu vahşiyane davranışla kılıca yem ederek katleder ve ruhlarını babasının hizmetine göndermekle şereflendirdiğine inanırmış. Bu zalimâne hareket, hayırlı bir iş sayılarak eski zamanlardan beri sürdürülüyormuş.

Sözü edilen hükümdar, diğer bir hükümdarla savaşmak istediği zaman, askerlerini bir öküz derisinin üzerinden geçirirmiş. Eğer öküz derisi parçalanırsa, savaşa gidermiş. Eğer parçalanmazsa, askerlerinin az olduğunu düşünerek kararını değiştirmiş.

Hükümdar, askerlerine suda haşlanmış mısır yedirirmiş. Subayları askerlerden, birer kaşık ile ayırmış.

Bu ülkenin halkı fil üzerinde savaşmış. Büyük çoğunluğu, bir yerden diğerine gitmek için devekuşu ve zürafaya binerlermiş.

Tapınaklarının birisinde, bir tane büyük put, bunun çevresinde de on iki tane küçük put varmış. Her saat başında biri yatar, diğeri kalkarmış. Halkın büyük çoğunluğu bu puta taparmış.

Oralarda Müslümanlar da yaşamış. Anlatan kişinin sözüne bakılırsa hükümdar, sihir ve kehanetten anladıkları için, Müslümanlara saygı gösterir, değer verirmiş.

Elmas Kenti Luğabiryanti

Luğabiryanti, dördüncü derecede yer alıyor. Burada elmas bulunması nedeniyle yakın zamanlarda tacirler tarafından imar edilmiş. Halkının büyük çoğunluğunu siyahî esirler oluşturuyor. Hükûmet, elmas çıkarmak için toprakları satın alarak kazdırıyor.

Elmas gayet derinden ve kumsal yerlerden tuz damarları gibi damarlardan çıkıyor. Çay yataklarında ve taş içinde bulunuyorsa da makbul ve muteber olanı kumsal yerlerden çıkanıdır.

Pazar günleri tatildir. Bu gün çalışan işçilerin buldukları elmas kendilerine ait oluyor. Bir işçi, bir pazar günü çalışırken, oralarda benzeri görülmemiş bir parça elmas bulmuş. Tüccarlardan biri elması görünce, adamı sarhoş ederek çok ucuz bir fiyata elinden almış. Tacir bu elması Rio de Janerio'da yüz bin liraya satmış. Satın alan da bir diğerine iki misline satmış.

Bu haber, elması bulan siyahînin sahibine ulaşınca, siyahîyi çok feci biçimde öldürmüş. Bunun üzerine, hükûmet tarafından pazar günleri elmas bulan siyahîlerin bunları sahiplerinden başka kimseye satmamaları yönünde bir kararname yayımlanmış.

Luğabiryanti'de hemen hemen hiç su bulunmuyor. Bu nedenle uzak yerlerden vapurlarla su getirerek yüksek fiyatlarla satıyorlar. Ama buna karşılık içkiler çok ucuza satılıyor.

Yurduma Dönüyorum

Brezilya'da kaldığım birkaç yıl içinde, Müslümanların yukarıda anlattığım üzücü durumları nedeniyle iyice yoruldum, iyice usanç geldi. Buna bir de dostların özlemi eklenince, dönmek zorunda kaldım.

Müslümanlardan izin alarak bu taraflara doğru yola çıktım. Yoluculuğum sırasında gördüğüm bazı ilginç şeyleri aktarmayı da gerekli buluyorum.

Lizbon

Lizbon, Portekiz devletinin başkentidir. Bundan otuz yıl önce yapılan kapısı son derece süslüdür. Kapının alınlığına, yaptıran hükümdarı at üzerinde gösteren tunçtan büyük bir heykel konulmuş.

Bir süre önce yapılan bir savaş sırasında Fransızlar, kenti ele geçirmişler. Sonra savaş giderlerinin tazmin edilmesi şartıyla barış antlaşması imzalayarak askerlerini geri çekmişler. Askerler geri çekilirken, sözünü ettiğim heykeli de almak istemişler. Fakat Portekizliler buna razı olmamışlar.

Lizbon'da görülen sanayi ürünleri, meyveler ve benzeri şeyler, hemen her yerde görülebilecek cinsten şeylerdir.

Kurtuba

Kurtuba'ya karadan gittim. Endülüs'ün en güzel kentidir. Bir zamanlar Müslüman sultanların devlet merkeziydi. Dört yüz mermer sütunu olan ünlü Cami-i Kebir'i hâlâ ayaktaadır. Ama İspanyollar tarafından kiliseye çevrilmiştir.

Müslüman sultanlara ait saray da hâlâ ayaktaadır. Sarayın kapısında kûfî bir hatla “Mülk, bir ve kahhar olan Allah'ındır” âyeti, duvarlarında ise Arapça bazı şiirler yazılıdır. İspanyollar sarayın korunmasına ve temizliğine büyük özen gösteriyorlar. İçinde bekçilerden başka kimsenin kalmasına izin vermiyorlar.

Bu saray, bir dağın tepesinde inşa edilmiştir. İşçilerin yapıyı biraz önce bitirip içinden çıktıkları sanılacak kadar yeni görünmektedir. Sarayın taştan oyma iki yer altı odası vardır. Bunlardan birisinden ovaya çıkılıyor. Diğerinin sonu ise bilinmiyor. Bu yer altı odaları, akıllara durgunluk verecek kadar güzel ve sanatlı yapılmıştır. Bu odalar, eski sultanların ülkelerini korumak için harcadıkları çabanın, gösterdikleri gayretin de açık bir kanıtıdır.

Kurtuba kentinin havası ve suyu da son derece güzeldir.

Cebel-i Târik

Bu dağa, Müslümanlardan ilk sahip olan Târik bin Ziyad olduğu için onun adıyla adlandırılmıştır. Târik bin Ziyad'ın kabri de oradadır ve hâlâ ziyaret edilmektedir.

İngiliz devleti, Cebel-i Târik'ı büyük ve sağlam kale ve istihkamlarla güçlendirmiş. Kent ise dağın eteklerinde kurulmuş. İspanyol topraklarına bitişen boğaz gibi bir parça kara dışında bütün yönleri denizle çevrili. Söz konusu boğaza, gereğinde havaya uçurulmak üzere, İngilizlerce lağım kazılmış. İçinde, ada halkına yedi yıl yetecek erzak bulunuyor.

Ada halkını, çeşitli ülkelerden gelen zengin tacirler oluşturuyor. İngiliz devleti, ithalat ve ihracattan gümrük vergisini kaldırdığı için kent, büyük bir ticaret merkezi durumuna gelmiş.

Cebel-i Târik'ta, Fas Sultanı Muhammed'in el-Hac Seyyid el-Cüsusi adında bir konsolosu vardı. Kendisiyle görüştüm. Hoş sohbet ve değerli bir insandı. Konağında, beş vakit namaz kılınan bir mescidi vardı.

Tanca

Tanca, son derece ucuz bir kent. Çok sayıda bağ ve bahçesi var. Havası da güzel. Buna karşılık yapıları âdi. Kentte kale ve istihkam adına bir şey yok. Yalnız deniz kıyısında küçük bir kalesi ve içinde eski model birkaç topu var.

Tanca halkının büyük çoğunluğu Kur'an hâfızı. Mescitlere, ilim öğrenmeye gözle görülür bir ilgileri var. Ancak yabancılarla ilişki kurmadıkları için hâlâ bedevilikten kurtulabilmiş değiller. Övgüye değer bir sanat ve kültürleri de yok.

Cami-i Kebir'in imamı olan zat, hem imam, hem de kadıydı. Kendisi sâlih ve takva sahibi bir insan olduğu için bütün halk tarafından seviliyor. Dava sahipleri kendisine nerede rastlasa, hatta yolda bile rast gelse, hiç esirgmeden, büyüklenmeden, hemen oturup davalarına bakıyordu. Bizim kadıların gittikleri yola gitmiyordu.

Tanca halkı çok yoksul. Halkın üçte biri kadarını Yahudiler oluştuyordu. Yahudilerden mescit ve cami kapılarının önünden geçerken, eski âdetleri gereği ayakkabılarını çıkarmayanlarla Müslümanların sağ tarafından geçenler dövölüyordu.

Halkın büyük çoğunluğu ticaret için Cebel-i Târik'a gidiyor. Halk arasında kullanılan Meskukat adlı gayri muntazam gümüş ve bakır paralar üzerinde "Fas'ta basılmıştır" ibaresi yazılıdır. Yazılarının çoğu silik olduğu için taklit edilmesi çok kolaydır.

Tanca'nın son derece pis bir hamamı vardı. Avam takımı, bu hamama tesettür kurallarına uymadan giriyordu.

Yabancı devletlerin elçileri Tanca'da oturuyorlar. Fas'ta kesinlikle Hristiyan bulunmuyor.

Tanca'dan tekrar Cebel-i Târik'a, oradan da Cezayir'e gittim. Cezayir, Fransızlar tarafından büyük çabalarla güçlendirilmiş, tahkim edilmiş bir kenttir.

Cezayir'den Malta'ya geçtim. Malta, çepeçevre istihkamlarla kuşatılmış, benzeri görülmemiş bir adadır. Geçmiş hükümdarlarla askerlerin giysi ve silahlarının modelleri sergilenmektedir.

Malta'dan Mısır'a, oradan Cidde'ye ve oradan da Mekke-i Mukerreme'ye geçtim. Hac görevimi yerine getirdikten sonra Şam'a ve arkasından da Dersaadet'e geldim.

Brezilya Seyahatnâmesi, Osmanlı'nın o güne kadar varlığından haberdar olmadığı bir dünyayı keşfinin ve bu dünyayı yeniden biçimlendirme çabalarının hikâyesidir.

Hikâye, tam yüz kırk yıl önce Osmanlı'nın iki savaş gemisinin Basra Körfezi'ne giderken fırtınaya yakalanarak Amerika kıt'asına, Brezilya sahillerine sürüklenmesiyle başlar. Hikâyenin kahramanı Bağdatlı Abdurrahman Efendi, bu gemilerden birinin imamıdır.

Brezilya Seyahatnâmesi küçüklüğüne karşın, varlığı günümüzde bile resmen kabul edilmeyen Brezilya Müslüman toplumunun tarihsel serüveninin bir dönemine ışık tutması nedeniyle ilginç bir eserdir. Ayrıca, bu gerçeğin neredeyse tek yazılı belgesi niteliğini taşıması da o ölçüde önemlidir.

ISBN 975-6403-76-4

9 799756 403760

7 YTL

KİTABEVİ